

ET

ET

ET

EUROOPA ÜHENDUSTE KOMISJON

Brüssel, 18.9.2008
KOM(2008) 556 lõplik

**KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE,
EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING
REGIOONIDE KOMITEELE**

**Mitmekeelsus: Euroopa rikkus ja
ühine kohustus**

{SEC(2008) 2443}

{SEC(2008) 2444}

{SEC(2008) 2445}

SISUKORD

1.	Sissejuhatus	3
2.	Suurema ja mitmekesisema Euroopa suunas	4
3.	Eesmärgid.....	5
4.	Mitmekeelsus kultuuridevahelise dialoogi ja sotsiaalse ühtekuuluvuse soodustajana	6
4.1.	Kõikide keelte väärtustamine	6
4.2.	Keeletõkete ületamine kohalikus suhtlemises.....	6
5.	Mitmekeelsus ja rikkus	7
5.1.	Keeled ja konkurentsivõime.....	8
5.2.	Keeled ja tööhõive.....	8
6.	Elukestev õpe	9
6.1.	Rohkem võimalusi keeleõppeks.....	9
6.2.	Tõhus keeleõpe.....	10
7.	Meedia, uued tehnoloogiad ja tõlkimine	11
8.	Mitmekeelsuse välismõõde	13
9.	Rakendamine.....	14
10.	Kokkuvõte	14

**KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE,
EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING
REGIOONIDE KOMITEELE**

Mitmekeelsus: Euroopa rikkus ja ühine kohustus

Mitmekeelsus – see on väljakutse kogu Euroopale, kuid meie arvates toob see kasu (Amin Maalouf, kultuuridevahelise dialoogi eksperdirühma juhataja)

1. SISSEJUHATUS

Paljude keelte sõbralik koosseksisteerimine Euroopas on võimas sümbol, mis tähistab Euroopa Liidu mitmekesisuses peituvat ühtsuse saavutamise püüdlust. Keeled määratlevad inimeste identiteedi, kuid moodustavad ka osa ühisest pärandist. Keel on nagu sild, mis ühendab inimesi; keeled ei takista, vaid pakuvad juurdepääsu teiste riikide ja kultuuride juurde ning suurendavad üksteisemõistmist. Edukas mitmekeelsuse poliitika võib tugevdada kodanike võimalusi eluga toimetulekuks: see võib suurendada võimalusi leida tööd, hõlbustada juurdepääsu teenustele ja oma õiguste kasutamist ning suurendada solidaarsust tihedama kultuuridevahelise dialoogi ja sotsiaalse ühtekuuluvuse kaudu. Sellise lähenemisviisi seisukohast on keeleline mitmekesisus märkimisväärne rikkus ja seda iseäranis tänapäeva üleilmastuvas maailmas.

Komisjoni uuendatud sotsiaalmeetmete kavas, mis võeti vastu 2. juulil 2008, sätestati uus lähenemisviis selle kohta, kuidas hallata muudatusi meie üleilmastuvas maailmas ning pöörati seejuures tähelepanu kesksetele teemadele, nagu võimalused, juurdepääs ja solidaarsus. Mitmekeelses Euroopa Liidus tähendab see järgmist: i) igal inimesel peab olema võimalus suhelda vastavalt vajadusele, et kasutada ära oma potentsiaali ja tänapäeva uuendusliku Euroopa Liidu pakutavaid võimalusi; ii) igal inimesel peab olema võimalus saada vastavalt vajadusele keeleõpet või muid suhtlemist kergendavaid vahendeid, et keelest ei tekiks liigseid takistusi elamisele, töötamisele ja suhtlemisele Euroopa Liidus; iii) solidaarsust silmas pidades tuleks luua asjakohaste vahendite abil juurdepääs mitmekeelses keskkonda ka neile, kes ei ole suutelised teisi keeli õppima.

Komisjoni 2005. aasta teatises „Uus mitmekeelsuse raamstrateegia”¹ kinnitati veel kord keelelise mitmekesisuse väärtuslikkust ja rõhutati, et mitmekeelsuse edendamiseks on tekkinud vajadus laiema poliitilise lähenemisviisi järele,² nagu on soovitanud sõltumatu mitmekeelsuse kõrgetasemeline töörühm.³ Seda analüüsi kinnitas aastatel 2007–2008 toimunud laialdane nõupidamine⁴, mis hõlmas elektroonilist nõupidamist, mille käigus laekus 2400 vastust, ja kaht nõuanderühma, kes tegid aruande mitmekeelsuse osast kultuuridevahelises dialoogis ja keelte osast tööelus.⁵

¹ KOM (2005) 596.

² Vt teatisele lisatud komisjoni töödokument: „Ühenduse mitmekeelsuse valdkonnas võetavate meetmete läbivaatamine”

³ Vt http://ec.europa.eu/education/languages/archive/languages_en.html.

⁴ http://ec.europa.eu/education/policies/lang/news/index_en.html.

⁵ http://ec.europa.eu/education/languages/archive/languages_en.html.

Komisjon on kuulunud ära ka teiste Euroopa institutsioonide seisukohad. Euroopa Parlament on koostanud mitu suurt huvi pakkuvat aruannet,⁶ ka Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteel ning Regioonide Komiteel on palutud esitada arvamused⁷. Nõukogu esimene ministrite konverents mitmekeelsuse teemal toimus 15. veebruaril 2008 eesmärgiga valmistada ette laiemapõhjaline poliitiline lähenemisviis.

Keelepoliitika küsimustes, sealhulgas piirkondlike ja vähemuskeelte küsimustes, millele luuakse raamistik Euroopa Nõukogu *Euroopa regionaal- ja vähemuskeelte hartaga*, on liikmesriikidel täita põhiotsustaja roll. Keeleküsimustes langetab otsuseid ka mitu muud organisatsiooni: haridusasutused, piirkondlikud ja kohalikud ametiasutused, sotsiaalpartnerid, meedia ja teenindussektor. Komisjon töötab subsidiaarsuse põhimõttest juhindudes koos liikmesriikide ja sidusrühmadega ühiste eesmärkide tagamiseks ning aitab neid nende püüdlustes, eelkõige heade tavade edastamises.

Seda silmas pidades on komisjon alates 2002. aastast teinud liikmesriikidega koostööd Barcelonas seatud eesmärgi nimel, mis võimaldaks kodanikel lisaks oma emakeelele suhelda kahes võõrkeeles, seda eelkõige Euroopa keeleoskuse näitaja väljatöötamisega,⁸ strateegiliste toimingute ja soovitude kavandamisega ning võõrkeeleskuse lisamisega elukestva õppe põhioskuste hulka.⁹

Käesolevas teatises, mis põhineb varasematel aastatel saavutatud edusammudel, seatakse eesmärgiks kvalitatiivse hüppe saavutamine sellise laialt levinud ja laiahaardelise poliitikasuuna esitamisega, mis hõlmab keeleküsimusi laiemalt, nagu sätestatud Euroopa Liidu strateegias, mis käsitleb sotsiaalset ühtekuuluvust ja õitsengut, kaht Lissaboni strateegia põhieesmärki.

2. SUUREMA JA MITMEKESISEMA EUROOPA SUUNAS

Tänapäeva Euroopas toimuvad kiired ühiskondlikud muudatused seoses üleilmastumise, tehnika edusammude ja rahvastiku vananemisega. Seda näitab eurooplaste suurenenud liikuvus – praegu töötab 10 miljonit eurooplast teises liikmesriigis. Eri riikide elanikud mõjutavad üksteist üha enam ja üha suurem osa inimesi elab ja töötab väljaspool oma kodumaad. Seda suundumust tugevdavad veelgi viimased Euroopa Liidu laienemised. Euroopa Liidus on nüüd 500 miljonit kodanikku, 27 liikmesriiki, 3 tähestikku ja 23 ametlikku keelt, millest mõnda kõneldakse mitmel pool maailmas. Euroopa Liidu pärandisse kuulub veel umbes 60 keelt, mida kõneldakse konkreetsetes piirkondades või konkreetsetes rahvusrühmades. Lisaks sellele on sisserändajad toonud kaasa palju erinevaid keeli: Euroopa

⁶ Euroopa Parlamendi aruanne soovitustega komisjonile Euroopa piirkondlike ja vähemkasutatavate keelte – ELi vähemuskeelte – kohta laienemise ja kultuurilise mitmekesisuse taustal (A5-0271/2003); Euroopa Parlamendi resolutsioon sisserändajate integreerimise kohta Euroopas koolide ja mitmekeelse hariduse abil (2004/2267(INI)); Euroopa Parlamendi resolutsioon uue mitmekeelsuse raamstrateegia kohta (2006/2083(INI))

⁷ http://coropinions.cor.europa.eu/CORopinionDocument.aspx?identifier=cdr\educ-iv\dossiers\educ-iv-022\cdr6-2008_fin_ac.doc&language=EN ja http://www.eesc.europa.eu/documents/opinions/avis_en.asp?type=en

⁸ KOM (2005) 356. KOM (2007) 184. 2006/962/EÜ.

⁹ KOM (2003), *Keeleõppe ja keelelise mitmekesisuse edendamise: tegevuskava aastateks 2004–2006*; KOM(2005) 596, *Uus mitmekeelsuse raamstrateegia. Vt ka tegevusplaani esimest eduaruannet*, KOM(2007) 554 (lõplik).

Liidu piires on praegu hinnanguliselt vähemalt 175 rahvuse esindajaid¹⁰. Nii selle kui ka muude tegurite tõttu on eurooplaste elu muutunud rahvusvahelisemaks ja mitmekeelsemaks.

Suurenev keeleline mitmekesisus on rikkuse ja eeliste allikas, kuid asjakohase poliitika puudumisel põhjustab see muresid. See võib laiendada lõhet erinevatest kultuuridest pärit inimeste vahel ning suurendada ühiskonna killustumist, kuna mitut keelt kõnelevatel inimestel on töös ja olmes toimetulekuks paremad võimalused kui ükskeelsetel inimestel. See võib takistada Euroopa Liidu kodanikel ja äriühingutel ühtse turu võimaluste täieulatuslikku kasutamist ja nõrgendada nende konkurentsivõimet välismaal. See võib ka takistada tõhusat piiriülest halduskoostööd Euroopa Liidu liikmesriikide vahel ning kohalike teenuseosutajate, s.o haiglate, kohtute, tööhõivekeskuste jms tõhusat tegutsemist.

Praegune eesmärk on vähendada neid takistusi, millega puutuvad kokku Euroopa Liidu kodanikud ja äriühingud ning anda neile eeliseid, mida pakub mitmekeelsus. Sellest ilmneb ka keelte väärtus Euroopa ühiskonnale kui tervikule.

3. EESMÄRGID

Käesolevas teatises keskendatakse tähelepanu inimestele: nende võimele suhelda mitmes keeles, nende võimalustele pääseda ligi ja osaleda aktiivselt mitmes kultuuris, saada eeliseid paremast suhtlemisest, kaasatusest, suuremast tööhõivest ja avaramatest äriühinguvõimalustest. Seepärast on põhieesmärk **suurendada teadlikkust Euroopa keelelise mitmekesisuse väärtuslikkusest ja selle kaudu avanevatest võimalustest ning julgustada inimesi kõrvaldama takistused kultuuridevahelise suhtlemise teel.**

Siin on peamiseks vahendiks Barcelonas seatud eesmärk – **suhtlemine lisaks emakeelele veel kahes võõrkeeles**. On vaja rohkem pingutada, et kõik kodanikud jõuaksid selle eesmärgi täitmiseni.

Tuleb võtta konkreetseid meetmeid suures osas Euroopa ühiskonnast, kus inimesed ei saa kasutada mitmekeelsuse eeliseid, st seal, kus inimesed on ükskeelsed või kus inimestel on ka veel raskusi esimese võõrkeele omandamisega; siia kuuluvad ka koolist väljalangejad, vanemad inimesed ja teised täiskasvanud, kelle koolitee on lõppenud. Kõnealustele konkreetsetele rühmadele pakutakse meelelahutuse, meedia ja tehnoloogiate abil uusi õppimisvõimalusi ning sobivaid kirjaliku ja suulise tõlkimise teenuseid. Täiskasvanute ja noorte kutseõppe puhul tuleks keeleõppe hõlbustamiseks kohandada keeleõpinguid vastavalt õppurite vajadustele ja õppeviisidele.

Tuleb koondada jõupingutusi, et olemasolevaid vahendeid kasutades kaasata mitmekeelsus mitmesse Euroopa Liidu poliitikasuunda, sealhulgas elukestev õpe, tööhõive, sotsiaalne ühtekuuluvus, konkurentsivõime, kultuur, noorsoo- ja kodanikuühiskonna küsimused, teadusuuringud ja meedia. Järgmistes peatükkides on esitatud nn **kaasava lähenemisviisi** tähtsamad tahud, mis avardavad mitmekeelsuse valdkonda, hõlmates sotsiaalset ühtekuuluvust ja majandusõitsengut, st äriühingute ja sealhulgas väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete tegevuse soodustamist, tootmise ja äritegevuse konkurentsivõime suurendamist, tööhõive, integratsiooni, argielu ja vabaajaveetmise edendamist.

¹⁰ Eurostat, „Euroopa arvudes: Eurostati aastaraamat 2006–2007”, Luxembourg 2007.

4. MITMEKEELSUS KULTUURIDEVAHELISE DIALOOGI JA SOTSIAALSE ÜHTEKUULUVUSE SOODUSTAJANA

Iga keel, mida Euroopas kõneldakse, olgu see riigikeel, rahvusvähemuse või sisserändajate rühma keel, lisab oma tahu Euroopa kultuuritausta. Seda tuleks jagada, et edendada suhtlust ja vastastikust austust. Euroopas on piirkondi, mille elanikud räägivad kohalikus või rahvusvähemuse keeles, oskavad riigikeelt ja tulevad hästi toime ka võõrkeeltega. Inimesed, kes oskavad mitut keelt, on väärtuslik vara, sest nad on eri kultuuride vahel ühenduslülideks.

4.1. Kõikide keelte väärtustamine

Tänapäeva suurenenud rände ja liikuvuse tõttu on edukaks integratsiooniks ja ühiskonnas aktiivse rolli omamiseks riigikeel(t)e valdamine peamise tähtsusega. Seega peaksid need, kes kõnelevad emakeelena muud keelt, lisama oma uue asukohariigi keele „emakeele ja kahe võõrkeele” komplekti.

Meie ühiskonnas on ka kasutamata keelelisi võimalusi: tuleks kõrgemini hinnata seda, kui inimesed kasutavad kodus ja kohalikus keskkonnas või naabritevaheliseks suhtlemiseks erinevaid keeli. Näiteks esitavad koolidele väljakutse lapsed, kellel on mitu emakeelt (mis võivad olla Euroopa Liidu või kolmandate riikide keeled) ja kellele tuleb kooli õppekeelt õpetada teise võõrkeelena,¹¹ teisalt võivad sellised lapsed innustada klassikaaslasti õppima erinevaid keeli ja olema avatumad muudele kultuuridele.

Et ühiskonnarühmade vahel tekiks tihedamad sidemed, on komisjoni mitmekeelsuse ja kultuuridevahelise dialoogi nõuanderühm¹² töötanud välja meelepärase võõrkeele mõiste, mille kohta oodatakse edaspidi vastukajaid¹³.

4.2. Keeletõkete ületamine kohalikus suhtlemises

Kodakondsuse põhijooni on see, et kohalikus kogukonnas elavad inimesed saavad kasutada hüvesid ja teenuseid ning mõjutada oma ümbruskonna elu. Turistidel, välismaalastest töolistel või üliõpilastel ning sisserändajatel on sageli puudulik riigikeele oskus. Et hõlbustada nende sulandumist ühiskonda ja teenuste kasutamist, pakuvad mõned kohalikud omavalitsused materjale vajaliku põhiteabega erinevates keeles ja jäävad lootma sellele, et mitut keelt valdavad inimesed toimivad kultuurivahendajatena ja tõlkidena. Euroopa suurlinnade piirkondadel ja turismisihtkohtadel on palju kogemusi, kuidas tulla toime nende inimeste tarvete rahuldamisega, kes ei oska kohalikku keelt. Komisjon pöörab sellele suurt tähelepanu ja toetab selliste kasulike kogemuste levikut¹⁴.

¹¹ KOM(2008) 423 (lõplik), roheline raamat. „Ränne ja liikuvus: Euroopa Liidu haridussüsteemi ülesanded ja võimalused”.

¹² Kultuuridevahelise dialoogi Euroopa aasta 2008 tähistamiseks asutas komisjon kultuuridevahelise dialoogi eksperdirühma Amin Maaloufi eesistumisel, kelle ülesandeks on määratleda mitmekeelsuse osa; vt aruannet http://ec.europa.eu/education/languages/archive/languages_en.html

¹³ „Keel, mida tuleks intensiivselt õppida, et seda lodusalt kõnelda ja selles keeles vabalt kirjutada (...). Selle keele õppimine peaks kulgema käsikäes selle riigiga või nende riikidega tutvumisega, kus seda keelt kasutatakse, ning selle keele ja keelekõnelejate kirjanduse, kultuuri, ühiskonna ja ajaloo tundmaõppimisega.”

¹⁴ Regioonide Komitee perspektiivarvamus http://coropinions.cor.europa.eu/CORopinionDocument.aspx?identifier=cd\educ-iv\dossiers\educ-iv-022\cdr6-2008_fin_ac.doc&language=EN

Piiriüleste teenuste osutamise ja kasutamise hõlbustamiseks soovitatakse ühtsetel kontaktasutustel, mis asutatakse liikmesriikides 2009. aasta lõpuks vastavalt teenuste direktiivile,¹⁵ pakkuda teistest liikmesriikidest pärit teenusesosutajatele ja -kasutajatele vajalikku teavet erinevates keeltes.

Erilist tähelepanu nõuab suuline ja kirjalik õigustõlge¹⁶. Kui võtta arvesse, et Euroopa Liidu kodanike liikuvus suureneb nii isiklikel põhjustel kui ka töö tõttu üha enam, tõuseb vajadus sellise teenuse järgi edaspidi ilmselt veelgi, sest suureneb nende kohtuasjade arv, millega on seotud inimesed, kes kohtupidamise keelt piisavalt ei oska.

Komisjon kasutab mitmekeelsuse põhimõtte ja kodanike lähendamiseks strateegiliselt asjakohaseid Euroopa Liidu töökavasid ja algatusi¹⁷:

- korraldatakse kampaaniaid, et teadvustada keelelise mitmekesisuse ja keeleõppe eeliseid kultuuridevahelises dialoogis
- kodanike keeleoskuse taset jälgitakse keeleoskuse näitajate ja Eurobaromeetri uuringute abil
- koos liikmesriikidega vahetatakse häid kogemusi, õpetatakse välja õiguslale spetsialiseerunud tõlke ja tõlkijaid ning nende jaoks luuakse võrgustikke, töötatakse välja eriomaseid tõlkevahendeid dokumentidele juurdepääsu saamiseks, et parandada õigusabi saamist.

Liikmesriike kutsutakse üles:

- tegema jõupingutusi selleks, et luua kooskõlas teenuste direktiiviga ühtsed kontaktasutused, kus töötatakse mitmes keeles, et aidata kaasa piiriüleste teenuste osutamisele
- lihtsustama juurdepääsu sihipärastele kursustele, kus õpetatakse riigikeelt seda mitteoskavatele inimestele

5. MITMEKEELSUS JA RIKKUS

Keeled võivad osutada Euroopa Liidu äriühingutele konkurentsieeliseks. Mitme töökeelega äriühingute näitel on tõestatud, kuidas keeleline mitmekesisus ning keeltesse ja kultuuridevahelise suhtlemise oskusesse investeerimine võib saada edu võtmeks ja tuua kõigile kasu. Mõningaid Euroopa keeli kõneldakse laialdaselt kogu maailmas ja nendest võib suhtlemisvahendina olla äritegevuses palju abi.

Mitmekeelsuse küsimusi käsitlev ettevõtlusfoorumis¹⁸ esitati soovitusi konkurentsivõime tugevdamiseks ja tööhõive parandamiseks keelelise mitmekesisuse parema haldamise kaudu.

¹⁵ Direktiiv 123/2006/EÜ siseturu teenuste kohta, ELT L 376/36, 27.12.2006.

¹⁶ KOM(2008) 329 (lõplik), „E-õiguskeskkonna Euroopa strateegia väljatöötamine.”

¹⁷ Kaasasolev komisjoni töödokument: „Ühenduse mitmekeelsuse valdkonnas võetavate meetmete läbivaatamine annab ülevaate olemasolevatest meetmetest ja tegevustest keelelise mitmekesisuse tugevdamiseks.”

Foorumis nenditi, et arenevad turud, nagu Brasiilia, Venemaa, India ja Hiina, on Euroopa Liidu äriühingute jaoks üha tähtsamad ja konkurentsivõimeliseks läheb vaja vastavate keelte oskust. See toob kaasa ülesande lisada mitmekeelsus igasse inimressursside arendamise strateegiasse¹⁹.

5.1. Keeled ja konkurentsivõime

Komisjoni uuringus ettevõtetes esineva puuduliku võõrkeeleoskuse mõju kohta Euroopa Liidu majandusele²⁰ esitatakse hinnang, mille kohaselt 11 % Euroopa Liidu eksportivatest väikestest ja keskmise suurusega ettevõtetest võib kaotada keeletõkete tõttu oma äriühingute võime. Kuigi ärimaailmas on inglise keelel juhtiv koht, suurendab teiste keelte oskus Euroopa Liidu äriühingute konkurentsivõimet ja võimaldab vallutada uusi turge. Parem keeleoskus on väärtus igas tegevusvaldkonnas, mitte ainult äris ja turunduses. Kõik äriühingud puutuvad kokku erinevate teenuseosutajatega ja tarnijatega. Kuid paljudel juhtudel ei ole äriühingutel, eelkõige väikestel ja keskmise suurusega ettevõtjatel piisavalt oskusi ja teadmisi ning vahendeid, et lisada keeleõpet oma äriplaani.

Mitmekeelse kultuuritaustaga töötajad vajavad oma äriühingu töökeele omandamiseks asjakohast keeleõpet, kuid äriühingud peaksid olema leidlikumad, et kasutada paremini ära oma mitmekultuurilises töötajaskonnas peituvaid keeleressursse.

Ettevõtlusfoorumis nenditi, et äriühingud ja ettevõtjate ühendused võiksid kasulikult arendada strateegiaid erinevate ülesannete täitmiseks vajalike keeleoskuste parandamiseks. Sellistel keelteühenduste haldamise strateegiatel oleks positiivne mõju „tõlketööstusele”, mis osutab suulise ja kirjaliku tõlke teenuseid ning pakub mitmekeelset tehnoloogiat. Nende huvides oleks investeerida keeleõppesse ning koos liikmesriikide, piirkondlike ja kohalike omavalitsustega pakkuda era- ja avalik-õiguslikus partnerluses abi äriühingutele, eelkõige väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele, et rahastada keelekursuseid ja arendada muid meetodeid keelestrateegiate parandamiseks.

5.2. Keeled ja tööhõive

Keeleoskus ja kultuuridevahelise suhtluse oskus suurendavad parema töökoha saamise võimalusi. Nii näiteks annab mitme võõrkeele oskus konkurentsivõimelise: äriühingutes vajatakse mitme keele oskajaid, et tegelda äriga Euroopa Liidus ja sellest väljaspool. Nende ees, kes rohkem keeli valdavad, on avatud rohkem tööpakkumisi, sealhulgas välismaal: esimese takistusena välismaal töötamisele nimetatakse keeleoskuse puudumist²¹. Praktilised kogemused näitavad, et mitme keele valdamine edendab loovust ja innovatsiooni: mitut keelt valdavad inimesed teavad, et probleeme saab erinevat keelelist ja kultuurilist tausta arvesse võttes mitmel viisil lahendada ning seda võimet saavad nad kasutada uute lahenduste leidmiseks.

¹⁸ *Companies work better with languages*, juuli 2008, http://ec.europa.eu/education/languages/news/news1669_en.htm

¹⁹ Vt KOM(2008) 394 (lõplik), „Kõigepealt mõtle väikestele”. Euroopa väikeettevõtluse algatus („Small Business Act”)

²⁰ CILT, *Effects on the European Economy of Shortages of Foreign Language Skills in Enterprise* („Võõrkeeleoskuse puudus ettevõtluses ja selle mõju Euroopa majandusele”), 2007, http://ec.europa.eu/education/policies/lang/key/studies_en.html.

²¹ KOM(2007) 773 (lõplik), Komisjoni teatis „Liikuvus aitab luua rohkem ja paremaid töökohti: Euroopa töölase liikuvuse tegevuskava” (2007–2010).

Euroopa Liidu kodanikele tuleks muuta laialdaselt kättesaadavaks liikuvuse skeemid, mida toetavad sellised programmid nagu „Elukestev õpe” ja „Aktiivsed noored”²². Välismaal õppimine või töötamine on üks kõige tõhusamaid viise võõrkeelte omandamiseks ja teiste kultuuride tundmaõppimiseks. Erasmus programmist osalenud üliõpilased peavad keeleoskuse paranemist üheks oma välismaal veedetud aja suurimaks kasuteguriks. Õppe- ja koolituskavades tuleks võimalikult suurel määral kasutada vahetuste, partnerluse ja eri riikide koolide e-partnerluse võimalusi.

Komisjon kavandab järgmist:

- edendada liikuvust üliõpilaste, praktikantide, tööliste ja noorte ettevõtjate seas
- levitada tulemusi, mis on saadud praegu toimuva uurimuse käigus, mis käsitleb keeleoskuse, loovuse ja innovatsiooni vahelisi seoseid
- luua jääv alus äriühingutele heade kogemuste vahendamiseks ettevõtjatelt, tööturu osapooltelt, kutseühingutelt, kaubanduskodadelt, koolidest ja haridusosakondadelt asjaomase teabe kogumise teel.

Liikmesriike kutsutakse üles:

- väärtustama ja edasi arendama keeleoskusi, mis on omandatud väljaspool ametlikku haridussüsteemi
- julgustama kaubandust edendavaid organisatsioone arendama erikavasid, eelkõige väikestele ja keskmise suurusega ettevõtete jaoks ettenähtud erikavasid, mis hõlmavad ka keelealast koolitust
- täiendama Euroopa Liidu liikuvusskeeme vastava toetusega riiklikul ja kohalikul tasandil

6. ELUKESTEV ÕPE

Siiani on emakeele ja kahe võõrkeele eesmärgist saanud kasu põhiliselt üldhariduskoolide õpilased, sest kutseharidussüsteemis on keeli õpetatud äärmiselt vähe või üldse mitte. Kuna haridussüsteemis õppivate noorte osa väheneb ja eesmärk on jõuda iga kodanikuni, on tähtis pöörata tähelepanu täiskasvanute teadmiste täiendamisele kogu elu kestel. Samal ajal tuleks inimestele teha võimalikuks veelgi suurema hulga keelte õpe, et iga inimene saaks õppida keeli, mis talle rohkem huvi pakuvad.

6.1. Rohkem võimalusi keeleõppeks

Kahes varasemas komisjoni teatises²³ on esitatud strateegilised eesmärgid ja eelistused õpetada tõhusalt rohkem keeli ja alustada keeleõppega varases eas. Need on endiselt jõus ja nende suunas tuleb püüelda. Kuigi enamik liikmesriike suurendas aastatel 1999–2005

²² *Making learning mobility an opportunity for all*, juuli 2008
http://ec.europa.eu/education/doc/2008/mobilityreport_en.pdf

²³ KOM (2003) 449, „Keeleõppe ja keelelise mitmekesisuse edendamine: tegevuskava aastateks 2004–2006”; KOM(2005) 596, „Uus mitmekeelsuse raamstrateegia”. Vt ka tegevuskava esimest eduaruannet, KOM(2007) 554 (lõplik).

keeleõpet alg- ja keskkoolis, hõlmas see enamasti vaid inglise keelt²⁴. Pääaegu pooltes liikmesriikides ei ole õpilastel ikka veel võimalik õppida kohustusliku hariduse raames kahte võõrkeelt²⁵ ning kutsekoolides on olukord veelgi halvem²⁶. Keeli peetakse koolis sageli raskeks õppeaineks ja leitakse, et see on halva õppeedukuse peamisi põhjuseid. On vaja pingutada, et innustada õpilasi keeli õppima ja kohandada õppemeetodid nende vajadustega. Tuleks uurida täpsemalt ka passiivse keeleoskuse väärtusi ja vastavaid keeleõppe meetodeid, et edendada keeltest arusaamist ja põhilist suhtlemisoskust. Kutsekooliõpilastel peaks olema juurdepääs praktilisemale keeleõppele, mis seostuks nende erialaga ja edaspidise tööga. Ülikoolides tuleks üliõpilastele võimaldada keeleoskuse kõrge tase sõltumata nende spetsialiseerumisest.

Täiskasvanuil on kõige tõenäolisem jääda ainult ühte keelt kõnelema, eriti sel juhul, kui neil on madal kvalifikatsioon ja ametikoht. Täiskasvanud viitavad keelteõppimisest loobumise peamise põhjusena sageli sellele, et neil ei ole aega ja tahtmist, lisaks ei ole keeleõpe nende jaoks piisavalt paindlikult korraldatud. Seetõttu on täiskasvanute keeleõppe korraldusliku külje tugevdamine eraldi ülesanne²⁷. Väljaspool üldharidust korraldatavas keeleõppes tuleks rohkem kasutada meedia ja uute tehnoloogiate võimalusi, kultuuri- ja vabaajairitisi.

Tuleb püüda suurendada õpetatavate võõrkeelte arvu, eelkõige teise võõrkeele valiku osas, pidades seejuures silmas kohalikke olusid (piiräärsed alad, erinevaid keeli rääkivad kogukonnad, jne). Keelevaliku laienemisest tulenevate organisatsiooniliste küsimuste lahendamiseks võiks kasutada uusi tehnoloogiaid (kaugõpe Interneti kaudu, videokonverentsid klassides ja virtuaalne teabevahetus), luua võrgustikke koolide ja õpetajate vahel ning arendada partnerlust kohalike sidusrühmadega ja välismaiste asutustega.

6.2. Tõhus keeleõpe

Komisjon võttis hiljuti vastu teatise koole käsitleva Euroopa koostöökava kohta²⁸ ja toetab õpetajate keskse osa tunnustamist keeleoskuse ja kultuuridevahelise sideme tugevdamisel nõukogu kultuuridevahelisi pädevusi²⁹ ja keelelist mitmekesisust käsitlevates järeldustes³⁰. Eriti rõhutatakse, et õpetajatel tuleb võimaldada viibida välismaal, et nad räägiksid soravamalt keeli, mida nad õpetavad, ja saaksid uusi teadmisi eri kultuuridest³¹. Õpetajate liikuvus on praegu väga väike: välismaal on raske õpetajana tööle pääseda, puudub karjääriline motivatsioon, karjäär võib isegi kannatada, väikese tähtsusega ei ole ka kahe- ja mitmepoolse

²⁴ M. Strubell et al., *The diversity of language teaching in the European Union* („Mitmekesisus Euroopa Liidu keeleõpetuses”), 2007 (Report to the European Commission, DG EAC) (Aruanne Euroopa Komisjonile, hariduse ja kultuuri peadirektoraat) http://ec.europa.eu/education/policies/lang/key/studies_en.html

²⁵ Eurydice, *Key Data on Teaching Languages at School in Europe* (põhiandmed keeleõppe kohta Euroopa koolides), 2005. aasta väljaanne, <http://www.eurydice.org/portal/page/portal/Eurydice/showPresentation?pubid=049EN>.

²⁶ Cedefop Thematic Overviews (Euroopa Kutseõppe Arenduskeskuse temaatilised ülevaated), http://www.trainingvillage.gr/etv/Information_resources/NationalVet/Thematic/.

²⁷ Selle valdkonna uuenduslikke projekte rahastatakse elukestva õppe programmist ja Euroopa Sotsiaalfondist.

²⁸ KOM (2008) 425, „Parandada 21. sajandiks vajalikke pädevusi: koole käsitlev Euroopa koostöökava

²⁹ http://www.eu2008.si/en/News_and_Documents/Council_Conclusions/May/0521_EYC1.pdf

³⁰ http://www.eu2008.si/en/News_and_Documents/Council_Conclusions/May/0521_EYC-MULTILIN.pdf

³¹ P. Franklin et al., *Languages and Cultures in Europe* („Keeled ja kultuurid Euroopas”) http://ec.europa.eu/education/policies/lang/key/studies_en.html.

kultuurivahetuse mehhanismide jäikus – kõik see kokku ei innusta õpetajaid taotlusi esitama³².

Viimasel viiel aastal on algkooliastmes keeleõpetusega alustatud üha varem, samas on eelkõige keskkooliastmes süvenenud õppeainete sisu ja keeleõppe ühendamine. Mitmel pool õpetavad keeli vajaliku erihariduseta õpetajad, kelle võõrkeeleskus vajab lihvimist ja kellele oleks keeleõpetusmeetodite osas vaja anda asjakohast koolitust.

Viimasel ajal on keeleõppe alal pööratud tähelepanu veel kahele asjaolule. Nimelt tuleb riigikeele õpetajatel üha enam kokku puutuda selliste õpilastega, kellel on riigikeelest erinev emakeel, ja neil oleks kasulik tutvuda meetoditega, mida kasutatakse riigikeele kui teise keele või võõrkeele õpetamisel. Vähem kasutatavate keelte puhul, mille õpetajatest on puudus, tuleb koolidel kasutada õpetajatena vastava erihariduseta töötajaid. On vaja võtta meetmeid nende toetamiseks ja nende õpetusoskuste väljakujundamiseks.

Komisjon kavandab järgmist:

- *kasutada Euroopa Liidu kavasisid, et toetada suurema arvu keelte õpetamist elukestva õppe, õpetajate ja õpilaste liikuvuse, keeleõpetajate koolituste, koolide partnerluse ning erinevatele sihtrühmadele kohandatud uuenduslike meetodite uurimise ja väljatöötamise toetamise teel.*
- *koostada loetelu headest kogemustest keeleõppe ja keelte õpetamise alal mitmekeelsuse valdkonnas ja teha see loetelu liikmesriikidele kättesaadavaks.*

Liikmesriike kutsutakse üles:

- *andma kõigile tegelikkuses võimalused riigikeel(t)e ja kahe võõrkeele omandamiseks;*
- *pakkuma õppuritele suuremat keelevalikut, et igaiühel oleks valikuvabadus ja võimalus sobitada oma valik kohaliku eripära ja vajadusega;*
- *parandama kõikide õpetajate ja keeleõppesega seotud inimeste väljaõpet;*
- *edendama keeleõpetajate liikuvust, et nad saaksid täiustada keeleoskust ja kultuuridevahelise suhtlemise oskust.*

7. MEEDIA, UUED TEHNOLOOGIAD JA TÕLKIMINE

Keeled ja muud suhtlemisvahendid moodustavad olulise osa oskustest, mis on vajalikud tänapäeva üleilmastavas Euroopas. Laienenud Euroopas peab igaiühel olema võimalus tõhusaks suhtlemiseks. See on oluline nii mitme keele valdajaile kui ka neile, kes oskavad ainult ühte keelt või kelle jaoks keelte omandamine ei ole kerge.

Meedia, uued tehnoloogiad ning inim- ja masintõlketeenused võivad Euroopa Liidu kodanikele tuua lähemale keelte ja kultuuride laienenud valiku ja aidata ületada keeletõkkeid.

³² Williams, Strubell *et al.*, *Detecting and Removing Obstacles to the Mobility of Foreign Language Teachers* („Võõrkeeleõpetajate liikuvuse teel olevate takistuste avastamine ja kõrvaldamine”), 2006, http://ec.europa.eu/education/policies/lang/key/studies_en.html.

Neil on täita tähtis ülesanne keeletõkete vähendamisel ning nad võimaldavad inimestel, äriühingutel ja ametiasutustel kasutada ühtse turu ja üleilmastuva majanduse võimalusi. Oluline on Euroopa teadusuuringute ja tehnoloogiaarenduse raamprogrammi ja meediaprogrammi toetus sellistele jõupingutustele. Meedial on suured võimalused edendada kultuuridevahelist dialoogi: suhtlemises paljudel erinevatel häältel osaleda võimaldades loob see meie ühiskonnast mitmekülgsema pildi. Meediast võib mitteametlikus keeleõppes olla palju kasu näiteks meelelahutuslike haridussaadete ja subtiitritega filmide kaudu³³.

Seoses üleilmastuva Interneti-põhise majanduse ja kasvava infotulvaga kõigis võimalikes keeltes on tähtis, et kodanikel oleks teabele juurdepääs ja võimalus kasutada teenuseid riigipiiridest ja keeletõketest olenemata, abiks Internet ja mobiilseadmed. Info- ja sidetehnoloogias tuleb võtta arvesse keeleküsimumi ja edendada lahenduste sisu loomisel paljude keelte kasutamist. Selle sihi täitmisele on suunatud infoühiskonna poliitika raamistik i2010, mille üks eesmärke on luua Ühtne Euroopa teaberuum, tagada takistusteta juurdepääs info- ja sidetehnoloogial põhinevatele teenustele ja luua paremad tingimused mitmekesise ja mitmes keeles kättesaadava sisu arendamiseks.

Suhtlus kodanikega kujutab endast interaktiivset protsessi. Selles valdkonnas on Euroopa Liidu institutsioonid arendanud välja tehnoloogia, mis võimaldab teha tõlkeid mitmesse keelde ning samal ajal suhelda kaugete paikade ja laia kuulajaskonnaga. Selleks saadaolevad vahendid on videokonverentsid, Interneti-jututoad, konverentside ja muude ürituste voogedastus üle Interneti. Selliste tehnoloogiate kasutamist tuleks edendada ja edasi arendada.

Mitmekeelsuse valdkonnas on inim- ja masintõlkel tähtis osa. Mõlemad võivad hõlbustada andmeedastust riigiasutuste vahel ja parandada halduskoostööd riikide vahel. Praegu on näiteks arendamisel siseturu infosüsteem,³⁴ mille kaudu saavad liikmesriigid vahetada teavet kõikides Euroopa Liidu ametlikes keeltes, ja millega aidatakse kaasa halduskoostöö kohustuste täitmisele vastavalt Euroopa Liidu õigusaktidele³⁵. Masintõlget kasutatakse suurema läbipaistvuse huvides riigihangete puhul ja Euroopa Patendiameti menetlustes.

Inimtõlge on peamine juurdepääsutee teiste kultuuridega suhtlemiseks. Selle kohta on öelnud Umberto Eco: „Euroopa keel on tõlkimine”. Euroopa kultuuripärandisse kuulub suurepäraseid meistriteoseid, mis on algselt kirjutatud erinevates keeltes, kuid mis on saanud meie ühispärandiks tänu pikaajalisele ilukirjanduse tõlkimise tavale; seda tava tuleks veelgi edendada, et laiemale lugejaskonnale saaksid kättesaadavaks teistes keeltes, eriti vähem kasutatavates keeltes kirjutatud teosed. Komisjon uurib võimalusi parandada tõlkimist toetavate programmide ja algatuste koostoimet,³⁶ et hõlbustada juurdepääsu meie ühisele kultuuripärandile ja toetada Euroopas avaliku sektori arengut.

Komisjon kavandab järgmist:

³³ *Study on the needs and practice of the European audiovisual industry in respect of dubbing and subtitling* („Uurimus Euroopa audiovisuaaltööstuse vajaduste ja praktika kohta seos dubleerimise ja subtiitritega”),
http://ec.europa.eu/information_society/media/overview/evaluation/studies/index_en.htm.

³⁴ http://ec.europa.eu/internal_market/imi-net/index_en.html

³⁵ Näiteks Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2005/36/EÜ kutsekvalifikatsiooni tunnustamise kohta, ELT L255, 30.9.2005, lk 22 või Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, 12. detsember 2006, teenuste kohta siseturul, ELT L 376, 27.12.2006, lk 36–68.

³⁶ Selliseks näiteks on kultuuriprogramm.

- *toetada Euroopa meediatoodete subtiitritega varustamist ja ringlemist;*
- *toetada projekte keele- ja sidetehnoloogiate arendamiseks ja levitamiseks;*
- *korraldada konverents tõlkimise rolli kohta avatuse, mõistmise ja suhtlemise edendamisel kultuuride vahel;*
- *laiendada koos liikmesriikidega siseturu andmevahetussüsteemi IMI kohaldamisala rohkem reguleeritud elukutsetele ja toetada teenuste direktiivi haldusalase koostöö nõudeid.*

Liikmesriike kutsutakse üles:

- *tegema sidusrühmadega koostööd, et edendada mitmekeelsust meedia kaasabil – eelkõige filmide subtitreerimise toetamisega – ja kultuuriteoste levitamist Euroopas;*
- *innustama ja julgustama uute, mitmekeelsust toetavate tehnoloogiate kasutamist ja arendamist.*

8. MITMEKEELSUSE VÄLISMÕÖDE

Euroopa Liidu välissuhtluses tunnustatakse üha enam mitmekeelsuse panust kultuuridevahelisesse dialoogi³⁷. Keeleline mitmekesisus ei ole üksnes Euroopa Liidu ainulaadsus ning keelelise rikkuse austamisel ja keeleoskuse edendamisel saadud kogemustest võiks olla kasu suhtlemisel teiste riikidega. Euroopa Parlament on sellega seoses juhtinud tähelepanu asjaolule, et teatavaid Euroopa Liidu keeli, mida nimetatakse Euroopa maailmakeelteks,³⁸ kõneldakse mitmes riigis väljaspool Euroopa Liitu; need keeled kujutavad endast tähtsat ühenduslüli maailma eri piirkondade rahvaste ja rahvuste vahel.

Selle välise mõõtme keskne eesmärk on kasutada täies ulatuses neid võimalusi, mida kannavad endas kolmandates riikides kõneldavad Euroopa Liidu keeled, ning edendada Euroopa Liidu keelte õpetamist ja omandamist välismaal ning ELi-väliste keelte õpetamist ja omandamist Euroopa Liidus kogemuste ja tavade vahetamise teel ning sidusrühmade rühmituste kaasabil. Selles suunas on juba astunud konkreetseid samme ühisdeklaratsioonides, mis on tehtud koos Euroopa Liitu mittekuuluvate riikidega.

Komisjon kavandab järgmist:

- *arendada partnerlust ja tugevdada mitmekeelsuse alast koostööd Euroopa Liitu mittekuuluvate riikidega, võttes arvesse üle kogu maailma kõneldavate keelte pakutavaid*

³⁷ Euroopa-Vahemere partnerluse raames toimunud kultuuriministrite konverentsi järeldused, Ateena, 29. – 30. mai 2008; Eesistujariigi avaldus konverentsil New Paradigms, New Models — Culture in the EU External Relations („Uued paradigmad, uued mudelid – kultuur Euroopa Liidu välissuhtluses”), Ljubljana, 13. –14. mai, http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika/kulturno_sodelovanje/nove_paradigme_novi_modeli_kultura_v_zunanjih_odnosih_eu/.

³⁸ Euroopa Parlament kinnitas Euroopa maailmakeelte strateegilist tähtsust olulise vahendina suhtluses ning solidaarsuse, kootöö ja majandusinvesteeringute edendamises ning soovitas seepärast võtta seda kontseptsiooni kui üht Euroopa mitmekeelsuse poliitika peamist poliitilist suunist (Euroopa Parlamendi resolutsioon mitmekeelsuse uue raamstrateegia kohta) (2006/2083(INI)).

võimalusi;

- *edendada kõikide Euroopa Liidu keelte õpetamist ja omandamist väljaspool Euroopa Liitu.*

Liikmesriike kutsutakse üles:

- *tugevdama sidemete loomist ja koostööd asjaomaste asutuste vahel ja edendada Euroopa Liidu keelte õpet välismaal.*

9. RAKENDAMINE

Mitmekeelsuse poliitika hõlmab laia sidusrühmade ringi nii kohalikul, riiklikul kui ka Euroopa Liidu tasandil. Komisjon arendab liigendatud dialoogi, mis koosneb järgmisest viiest osast:

- (1) Komisjon teeb liikmesriikidega koostööd avatud kooskõlastusmeetodi kaudu tööprogrammi „Haridus ja koolitus 2010” raames ja kavandab tugevdada mitmekeelsust uues strateegilises koostööraamistikus pärast aastat 2010. Sel eesmärgil laiendab ta keelte töörühma tegevusvaldkonda, et see hõlmaks kõiki mitmekeelsuse tahkusi.
- (2) Komisjon loob koostöös meedia, kultuuriorganisatsioonide ja sidusrühmadega tegevusprogrammi, et arutada ja vahetada kogemusi mitmekeelsuse edendamiseks ja kultuuridevahelise dialoogi arendamiseks.
- (3) Ettevõtlusfoorumi põhjal kujundab komisjon püsiva raamistiku koostööks asjaomaste sidusrühmadega.
- (4) Komisjon kogub ja levitab häid tavasid ja edendab süstemaatiliselt kolme eespool nimetatud foorumi koostoimet. Komisjon jälgib korrapäraselt arengut, näiteks korraldab ta iga kahe aasta tagant Euroopa Liidu keelekonverentsi.
- (5) Ta kaasab mitmekeelsuse asjaomastesse Euroopa Liidu poliitikasuundadesse ja võtab eespool loetletud meetmeid.

10. KOKKUVÕTE

Komisjon kutsub liikmesriike ja Euroopa Liidu institutsioone üles kinnitama käesolevas teatises esitatud mitmekeelsust käsitleva valdkondadeülese poliitilise raamistiku ja seda kõige sobivamatel tasanditel ellu viima.

Komisjon koostab koostöös liikmesriikidega üldise ülevaate aastal 2012.